

Woensdag 17 oktober 2018

TivoliVredenburg - Hertz - 20.00 uur

CALEFAX & MATTHEW BARLEY

Oliver Boekhoorn, hobo

Raaf Hekkema, saxofoon

Alban Wesly, fagot

Jelte Althuis, basklarinet

Ivar Berix, klarinet

Matthew Barley, cello

Antonín Dvořák 1841 - 1904

Eerste deel uit Serenade voor blazers (opus 44)
(arrangement Alban Wesly)

Johann Sebastian Bach 1685 - 1750

fragment uit een cellosuite, omlijst met improvisatie

Jan Pieterszoon Sweelinck 1562 - 1621

Fantasia Chromatica (arrangement Jelte Althuis)

William Walton 1902 - 1983

Celloconcert (première van deze versie)
(arrangement Jelte Althuis)

Moderato; Allegro appassionato
Theme and improvisations

Pauze

Joost Buis * 1966

The Swimmer (première)

Graham Fitkin * 1963

Tracking Yesterday's England (première)

Christopher Tye ca. 1505 - ca. 1573)

Sit fast (instrumentatie Ivar Berix)

Henry Purcell 1659 - 1695

In nomine (instrumentatie Raaf Hekkema)

Beter laat dan nooit: de combinatie riet en snaar

Hoe heeft het zo lang kunnen duren!? Na vele tientallen samenwerkingen gaat Calefax eindelijk, voor het eerst in zijn bijna 33-jarige bestaan, het podium op met een cellist. Dit idee werd geboren toen leden van de groep in november 2015 de Engelse cellist Matthew Barley zagen optreden in het Amsterdamse Concertgebouw in de befaamde serie *Tracks*. Een innemende persoonlijkheid en instrumentalist, met een repertoire waarvan de bandbreedte niet onderdoet voor die van Calefax. En nu is het zover: samen met Barley heeft Calefax zich gretig gestort op de mogelijkheden die zich aandienen, resulterend in een programma dat een kleine vijfhonderd jaar muziekgeschiedenis omspant.

Dvořák met een smeuijge basklank

De bekendste klanken van dit programma klinken voor de meesten waarschijnlijk aan het begin van het concert: het eerste deel uit de Serenade opus 44 van Antonín Dvořák. Arrangeur Alban Wesly hierover: 'Zodra de samenwerking met Matthew beklonken was, dacht ik aan dit stuk. Een heerlijk spelstuk, waarvan ik de opname door het Nederlands Blazers Ensemble als tiener grijs draaide.' In 1878 woonde Dvořák in Wenen een uitvoering bij van Mozarts beroemde Serenade *Gran Partita*, voor twaalf blazers en contrabas. Nog datzelfde jaar componeerde Dvořák zijn opus 44, voor iets minder blazers maar met nog een lage strijker erbij: de cello. De bewerker van de versie die u nu hoort, hoopt de smeuijge basklank die dit opleverde te benaderen door het inzetten van de contrabasklarinet.

Improviseren met Bach

Een van de opvallende momenten tijdens het concert in 2015 waardoor Calefax de cellist Matthew Barley leerde kennen, was zijn omgang met de cellosuites van Johann Sebastian Bach. Geen cellist kan om deze werken heen, maar Barley gaat er op een unieke manier mee om door ze als juweeltjes in improvisaties te integreren. Calefax wil tijdens dit concert de cello ook graag solistisch presenteren en vroeg Barley om 'een korte improvisatie met Bach' te doen. Hoe, en met welk deel uit welke suite - dat zal ieder concert anders zijn.

Muziek op het kruisvlak van Renaissance en Barok

Waar het werk van Bach bekendstaat als de kroon op de Barok, kan de Nederlandse organist en componist Jan Pieterszoon Sweelinck gezien worden als pionier op het kruisvlak van de Renaissance en de Barok. Beiden stonden bekend als de grootste improvisatoren van hun tijd, Sweelinck bijna zijn hele leven als organist van de Grote Kerk in Amsterdam. Zijn *Chromatische Fantasia* klinkt hier

als brug naar *Sit Fast* van Christopher Tye, dat na de pauze klinkt. Beide stukken weten op basis van een heel eenvoudig muzikaal gegeven een hoge complexiteit te bereiken. Wat opvalt aan Sweelincks *Fantasie* is dat het thema, een simpele dalende lijn en hier geïntroduceerd door de klarinet, in maar liefst vier verschillende snelheden wordt gespeeld.

Een hoogtepunt uit het cello-repertoire

William Walton is een meester van de 20e-eeuwse muziek, waaraan vaak voorbij wordt gekeken. Zijn werk is traditioneler van opzet en stond misschien daarom lang in de schaduw van dat van generatiegenoten als Sjostakovitsj, Messiaen en Hindemith. Zelfs de twintig jaar oudere Bartók, Stravinsky en Webern worden als meer vernieuwend beschouwd. Helemaal na de Tweede Wereldoorlog werd zijn werk ondergesneeuwd door de vele vernieuwende stromingen. Maar in de afgelopen decennia, en helemaal nu we in een *post-modern* of volgens sommigen zelfs in een *post-genre* tijdperk zijn beland, is er ruimte om Waltons muziek op zijn eigen merites te beoordelen. Voor Matthew Barley is het cello-concert, in 1957 ten doop gehouden door de legendarische cellist Gregor Piatigorsky, een hoogtepunt uit het cello-repertoire. In de drie delen komen de vele klankmogelijkheden van het instrument aan bod, en in deze nieuwe versie voor cello en rietkwintet komen voor Barley nieuwe aspecten van het werk naar voren. 'Ik moet bekennen dat ik véél meer aan het luisteren en aan het 'ademen' ben, dan als ik dit concert met orkest speel', verzuchtte hij tijdens een repetitie.

Met zijn nieuwe arrangement van het celloconcert van William Walton voegt Jelte Althuis een groots werk toe aan een speciaal hoekje van het Calefax-repertoire: muziek waarin het rietkwintet de begeleiding van een solist op zich neemt. Een mooie gelegenheid om bekend repertoire in een nieuw daglicht te presenteren, en *en passant* biedt het Calefax de kans om samen te werken met fantastische solisten. Eerdere voorbeelden hiervan waren de arrangementen die Raaf Hekkema maakte van Gershwin's *I got Rhythm Variations* (uitgevoerd met Jean-Yves Thibaudet, Louis van Dijk en Cor Bakker) en de vioolsonate van César Franck (met Liza Ferschtman).

Joost Buis en de weg van het water

De Nederlands componist die voor dit project werd gestrikt is Joost Buis. Calefax-fagottist Alban Wesly leerde Buis kennen als een subtiele toonzetter van stukken voor de David Kweksilber Big Band, en jaren eerder tijdens een project op het North Sea Jazz Festival. Met Buis komt een klankwereld dit project binnen die misschien wel typisch Nederlands genoemd kan worden: eigengereid, improvisatorisch, dwars en fris. Buis' werk *The Swimmer* ademt de

geest van een icoon van deze stijl, de in maart 2017 overleden pianist en componist Misha Mengelberg. Juist in 2017 herlas Buis de door Mengelbergs jeugdvriend Kristofer Schipper vertaalde geschriften van Zhuang Zi, een Chinese taoïstische filosoof die leefde omstreeks 360 tot 300 voor onze jaartelling (Schipper beweerde eens dat Mengelberg in Nederland de enige echte taoïst was). Een episode uit dit boek diende als inspiratie voor het stuk *The Swimmer*. Zhuang Zi beschrijft hoe Confucius een zwemmer een duik in een kolkende waterval ziet overleven. Confucius rent naar de zwemmer en vraagt hem hoe hij dat deed. 'Met de draaikolk ga ik naar beneden en met de tegenstroom kom ik weer boven; ik volg de weg van het water, en er is niets dat ik zelf doe. Zo kan ik erin verblijven.' Confucius vraagt om uitleg en krijgt die: 'Ik ben op vaste grond geboren, en daar voel ik me thuis, dat is dus wat ik van het begin af heb meegekregen. Ik groeide op met het water, en daar ben ik me thuis gaan voelen, dat is mijn natuur geworden. Ik ben zo, maar ik weet niet waarom ik zo ben, en dat is het lot.' Deze drie elementen komen terug in de vorm van het stuk. Improvisatie komt aan bod op drie solo- en drie tuttimomenten. Tot Buis' verbazing bleek het stuk toen het klaar was 333 maten lang te zijn...

De noten van het hoofdthema (c-a-es-c-a-d-e) verwijzen naar het woord 'cascade'. In het laatste gedeelte is onmiskenbaar de voorliefde voor Duke Ellington en Billy Strayhorn hoorbaar die Buis deelt met de leden van Calefax.

Het subtiele doorsijpelen van de Brexit in muziek

Voor dit programma kozen Calefax en Barley ervoor om twee compositieopdrachten te geven - aan een Engelse en een Nederlandse componist. De Engelsman Graham Fitkin schreef in 2010 met *Compel* een zeer uitdagend stuk voor Calefax. Aangezien ook Barley een bewonderaar is van Fitkins werk, lag een opdracht aan hem voor de hand. Deze opdracht werd vergezeld door een verzoek: of Fitkin in zijn nieuwe werk 'iets' kon doen met een referentie aan de Engelse consort-muziek van de 16e en 17e eeuw. Fitkin bleek een bewonderaar te zijn van componisten als William Byrd, Henry Purcell en met name Christopher Tye, van wiens compositie *Sit Fast* hij elementen gebruikt in dit nieuwe werk voor rietkwintet en cello.

Het moment dat Calefax contact zocht met Fitkin viel in de tijd dat de impact van 'Brexit' en de politieke intriges eromheen doordrongen tot in de vezels van veel Britse schepende kunstenaars. Zijn reactie op het eerste contact was veelzeggend: 'I'm well, thank you, though I can't speak for the UK as a whole.' Ook de titel van het werk, *Tracking Yesterday's England*, kan gelezen worden als een subtiele verwijzing naar het aanstaande vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU, maar daarvan is in de noten niets te merken. Cello en rietkwintet werken gebroederlijk samen

in een energieke klankwereld zoals we die kennen van Fitkin, de componist die ten tijde van het ontstaan van Calefax in Amsterdam studeerde bij Louis Andriessen. De verwijzing naar Tye heeft enerzijds een muzikaal letterlijke kant, namelijk door het gebruik van de noten e-f-e, precies zoals in de opening van *Sit Fast*, en bij Fitkin vooral waar te nemen in het tweede deel van zijn compositie. Daarnaast benoemt Fitkin een meer algemene verwijzing, iets wat hij omschrijft als 'een spanning tussen de verticale harmonieën en de horizontale lijnen die muziek van Tye zo boeiend maakt'.

Overigens, als je naar de beginletters van zijn stuk kijkt...

Tracking
Yesterday's
England

... valt op dat Fitkin zelfs in de titel van zijn werk de componist Christopher Tye wil eren.

De speelsheid en inventiviteit van consort music

De Engelse componisten Christopher Tye en Henry Purcell stonden aan het begin respectievelijk het eind van de bloeiperiode van de *consort music*. Meerstemmige muziek voor gelijksoortige instrumenten, vaak *viols* (viola da gamba), waarbij alle stemmen een min of meer gelijkwaardige rol spelen. Anders dan de meerstemmige muziek in Spanje en Italië werd deze muziek binnenskamers gespeeld, waardoor een hoge graad van verfijning ontstond - musicologen zien dit als de geboorte van de kamermuziek. Christopher Tye stond aan de wieg van de *consort music*, in een periode dat Engeland zich isoleerde van het continentale Europa. Deze kamermuziekstukken vormen een uitzondering in zijn oeuvre dat vooral bestaat uit religieus, vocaal werk, uitblinkend in eenvoud en dienstbaarheid aan de verstaanbaarheid van de tekst. De *consort music* daarentegen heeft geen liturgische functie, en de componist leeft zich hier uit in speelsheid en inventiviteit terwijl hij de contrapuntische regels van zijn tijd oprekt. Het driestemmige werk *Sit Fast* is een prachtig voorbeeld van hoe Tye complexe texturen kon creëren door de drie instrumenten ritmisch individueel te laten variëren op relatief eenvoudig basismateriaal.

Purcell kijkt achterom

Aan het einde van de tijd van de *consort music*, op de grens van de Barok, komen we Henry Purcell tegen. We kennen Purcell onder andere als auteur van enkele hoogtepunten uit de barokmuziek, zoals bijvoorbeeld de opera's *Dido and Aeneas* en *King Arthur*. Maar Purcell heeft meerdere gezichten, en met zijn instrumentale polyfone stuk-

ken, waar dit *In Nomine* een voorbeeld van is, kijkt hij terug in de tijd. Het muzikale materiaal gaat terug op een mis van John Taverner (ca. 1490 - 1545), en zoals in alle *In Nomine*'s uit de *consort music* wordt er gevarieerd op een 'cantus firmus', hier gespeeld door de klarinet. In de instrumentatie van Raaf Hekkema ligt de cello in de bovenste stem, om een 'gouden randje' toe te voegen aan het rietkwintet.

Calefax is een hechte formatie van vijf rietblazers die een grote passie delen. Al meer dan drie decennia houden ze in binnen- en buitenland een reputatie hoog op basis van virtuoos spel, briljante arrangementen en een frisse podiumpresentatie. Ze gelden als de uitvinders van een nieuw genre: het rietkwintet. Daarmee inspireren zij jonge blazers die overal in de wereld in hun voetsporen treden. De presentaties van Calefax zijn vernieuwend en het repertoire - van 1100 tot nu - is verrassend. Het bestaat uit arrangementen (door hen zelf gemaakt) en nieuwe composities (in opdracht geschreven) voor de bezetting van hobo, klarinet, saxofoon, basklarinet en fagot. Dankzij de talloze internationale tournees en samenwerkingen met andere musici staan ze open voor invloeden uit de wereldmuziek, jazz en improvisatie. Om slechts een paar namen te noemen: pianist Jean-Yves Thibaudet, mezzosopraan Cora Burggraaf en sopraan Nora Fischer, trompettist Eric Vloeimans, violiste Liza Ferschtman, klarinettist Kinan Azmeh en het Nederlands Kamorkeor. Calefax zoekt ook regelmatig contact met kunstenaars uit andere disciplines zoals de theatermaker Boukje Schweigman en videokunstenaar Jaap Drupsteen. In de hele wereld zijn rietkwintetten ontstaan in navolging van Calefax. De pioniersrol van de groep wordt ondersteund doordat ze onder de naam *Calefax Edition* bladmuziek uitgeven van hun arrangementen. De rol van inspirerend laboratorium vervult Calefax verder bij het jaarlijkse PAN-festival, een bonte verzameling muzikale avonturen, verrassende uitstapjes naar andere kunst disciplines en een compositiewedstrijd.

Matthew Barley is een internationaal opererende cellist, improvisator, arrangeur, presentator, en daarnaast artistiek directeur van *Between The Notes*, een groep die uitvoeringen combineert met educatief werk en waarmee hij werkte van Londen tot Keulen en van Hong Kong tot Sydney. Barley bracht stukken in première van onder anderen Pascal Dusapin, James MacMillan, Thomas Larcher, Detlev Glanert and John Woolrich. Hij gaat gepassioneerd de meest diverse muzikale samenwerkingen aan, en deelde zodoende het podium met onder andere Matthias Goerne, de gezusters Labeque, Martin Fröst, Avi Avital, Thomas Larcher, Kit Armstrong, Amjad Ali Khan, Julian Joseph, Django Bates,

Ross Daly, Talvin Singh, Deep Purple's JonLord, Sultan Khan, Kathryn Tickell en Nitin Sawhney. In 2017 bracht Barley samen met zijn vrouw Viktoria Mullova en het Radio Filharmonisch Orkest in de Zaterdagmatinee een dubbelconcert van Pascal Dusapin in première. Dit project brengt hen nog langs de London Philharmonic, RAI Torino, het

Orchestre National de France, de Seattle Symphony en het Gewandhaus-Orchester Leipzig. Later dit seizoen volgen een opname van John Tavener's *The Protecting Veil*, de eerste uitvoering van zijn eigen arrangementen van Brazilliaanse jazz voor cello en strijkorkest in Helsinki, en tournees naar Australië en Nieuw-Zeeland.

VR 26 T/M ZO 28 OKT

**DE SJOSTAKOVITSJ KWARTETTEN
- QUATOR DANEL**

Alle kwartetten in één weekend

MA 5 NOV

TRIO WANDERER

Schumann, Fauré & Brahms

WO 7 NOV

**TRULS MØRK (CELLO) &
BEHZOD ABDURAIMOV (PIANO)**

Beethoven, Prokofjev & Rachmaninov

ZO 9 DEC

RICHARD GOODE (PIANO)

Beethoven, Janáček & Chopin

DI 19 MRT

ARTEMIS QUARTETT

Barber, Britten & Schubert

ZO 14 APR

**CHAMBER MUSIC SOCIETY OF THE
LINCOLN CENTRE NEW YORK**

Beethoven, Debussy & Brahms

MA 13 MEI

**JERUSALEM QUARTET &
ELISABETH LEONSKAJA (PIANO)**

Schumann - Pianokwintet

TIVOLIVREDEBURG.NL/TOP-HERTZ